

ПОНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ СЛІДЧОГО, ЙОГО СКЛАДНИКИ

Сидорчук В. В.,

*аспірант кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0001-8457-1633*

Стоянов М. М.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0003-4948-3288*

У статті зазначено важливе місце слідчого у кримінальному процесі України. Оцінено його роль у процесі доказування і загалом реалізації завдань кримінального провадження. Зауважено про необхідність дослідження значення поняття процесуального статусу слідчого як первинного і такого, що дасть змогу більш ретельно вивчити становище слідчого у кримінальному процесі, як наслідок, краще зрозуміти його місце.

Для знайомства з поняттям процесуального статусу слідчого були досліджені наявні у літературі визначення, також автором було наведено власне визначення, яке було опубліковано раніше, подальше дослідження поняття процесуального статусу слідчого починається з визначення кожного елемента. Автор окремо знайомився з поняттям слідчого, окремо оцінював поняття статусу і давав визначення поняттю «процесуальний». В процесі аналізу відповідних понять виокремлено їх головні ознаки, зрештою, запропоновано нове поняття процесуального статусу слідчого, яке включає такі ознаки: діяльність слідчого регламентується відповідними нормами Кримінального процесуального кодексу; вона полягає у виконанні слідчим покладених на нього функцій відповідного органу досудового розслідування через реалізацію закріплених у Кримінальному процесуальному кодексі повноважень; саме ці повноваження визначають його місце у системі суб'єктів кримінального процесу; діяльність слідчого здійснюється задля виконання завдань кримінального провадження.

Також виділено складові елементи процесуального статусу, а саме функції, які виконує слідчий під час здійснення покладених на нього повноважень; завдання кримінального провадження; повноваження слідчого, які закріплені у відповідних нормах Кримінального процесуального кодексу; компетенція (загальна й спеціальна), яка визначається правилами підслідності відповідного органу досудового розслідування, у якому він працює; зв'язок з іншими суб'єктами кримінального провадження (процесуальна самостійність і незалежність слідчого), передбачений законом відповідальність слідчого.

Ключові слова: слідчий, функції слідчого, повноваження слідчого, процесуальний статус, складові елементи процесуального статусу.

Постановка проблеми. Слідчий є одним з основних суб'єктів процесу доказування. Саме він є одним з небагатьох, хто здійснює збирання, перевірку та оцінювання зібраних доказів. Від його якісної роботи залежить те, чи будуть зібрані відповідні докази, від методів його роботи залежить те, чи будуть відповідні зібрані дані визнані доказами. Для більш детального вивчення цього, безперечно, важливого, однак недооціненого суб'єкта кримінального провадження доцільно було б розпочати із самого початку, а саме визначитися з поняттям та обсягом процесуального статусу слідчого, адже питання, пов'язані з процесуальним статусом слідчого, завжди викликали інтерес у літературі кримінального процесу, однак не завжди знаходили у ній своє відображення. Наявність ефективного органу досудового розслідування і слідчого – це запорука швидкого, всебічного дослідження події, яка містить ознаки кримінального правопорушення.

У теорії кримінального процесу питання слідчого розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема Ю.П. Аленін, О.В. Баулін, Р.С. Белкін, Р.М. Білоконь, І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, О.І. Литвинчук, Л.М. Лобойко, А.О. Ляш, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.О. Попелюшко, Р.Ю. Савонюк, С.М. Смоков, В.М. Тertiшник, Л.Д. Удалова, В.І. Фаринник, О.Г. Шило, М.Є. Шумило, О.Г. Яновська.

У літературі поняття процесуального статусу слідчого визначається через визначення його змісту: «процесуальний статус слідчого визначений нормами кримінального процесуального права та змістовно містить сукупність таких елементів, як функції (основні напрями кримінальної процесуальної діяльності); завдання; повноваження (права та обов'язки); процесуальна самостійність; гарантії законності та обґрунтованості діяльності; процесуально-правова відповідальність» [1, с. 25]. Доцільним є виділення процесуального статусу слідчого через правосуб'єктність відповідного правоохоронного органу (органу досудового розслідування) у якому він працює: «особливості кримінального процесуального статусу слідчого залежать від покладених повноважень та характеру обов'язків, специфіки діяльності правоохоронних органів тощо. Таким чином, кримінальний процесуальний статус слідчого варто розглядати через його правосуб'єктність з урахуванням призначення правоохоронних органів, їх завдань, функцій, повноважень тощо» [2, с. 271].

Мета статті полягає в розгляді поняття процесуального статусу слідчого та його складників.

Виклад основного матеріалу. У попередніх дослідженнях встановлено, що процесуальний статус є складовою частиною правового статусу, надано визначення процесуального статусу. Так, процесуальний (процесуально-правовий) статус слідчого регламентується кримінально-процесуальним правом і визначає становище слідчого безпосередньо у кримінальному провадженні у його зв'язку з іншими суб'єктами кримінального провадження. Він включає такі елементи, як завдання, функції, права та обов'язки, які загалом забезпечують виконання завдання кримінального провадження у рамках наділеної законодавцем компетенції [3, с. 142].

Процесуальний статус за своїм призначенням визначає положення, місце особи у кримінальному провадженні, а місце особи – її положення у кримінальному провадженні, що формує учасника кримінального провадження [3, с. 142].

Однак хотілося би більш детально розглянути процесуальний статус слідчого й визначити складники процесуального статусу слідчого. Так, для визначення обсягу поняття «процесуальний статус слідчого» варто розглянути значення слів «процесуальний», «статус» і «слідчий» окремо, визначитися з їх змістом.

Перш за все варто почати з поняття слідчого. Так, п. 17, ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) зазначає, що «слідчий – службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень» [4].

Важливим у цьому понятті є визначення слідчого як службової особи. Поняття службової особи визначається у примітці 1 до ст. 364 Кримінального кодексу України (далі – КК): «службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом» [5]. Отже, слідчий як службова особа в органі державної влади (орган досудового розслідування) постійно виконує певні функції, покладені на нього державою, або виконує функції за спеціальним повноваженням (наявність внесених відомостей про вчинення суспільно небезпечного діяння з ознаками кримінального правопорушення), яким слідчий наділяється відповідним органом досудового розслідування, у якому працює. У будь-якому разі слідчий виконує функції відповідного органу досудового розслідування або виконує функції, покладені органом досудового розслідування на нього (відповідно, ці функції дублюють функції відповідного органу).

Щодо функції, яка покладена на слідчого, то у літературі наявні різні позиції щодо цього. Так, Ю.П. Аленін стосовно функції слідчого зазначав, що «його головною функцією у вітчизняному кримінальному процесі є функція розслідування, тобто вжиття всіх заходів для всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи, виявлення як обвинувальних, так і виправдувальних, а також обтяжуючих і пом'якшуючих вину обставин і з'ясування всіх обставин, що підлягають доказуванню

у кримінальній справі» [6, с. 162]. Існує думка про те, що слідчий виконує виключно кримінальну процесуальну функцію обвинувачення, бо поза межами трьох основоположних (загальнопроцесуальних, наскрізних) функцій інших не існує й існувати не може [7, с. 32; 8, с. 10]. Цікавою є думка про те, що функція слідчого має комбінований характер: «до встановлення особи, яка вчинила злочин, слідчий виконує функцію розслідування злочину(кримінального правопорушення), а після вручення особі письмового повідомлення про підозру ця функція трансформується у кримінальну процесуальну функцію обвинувачення» [9, с. 20]. Заслугує на увагу обґрунтування того, що слідчий реалізує саме функцію розслідування: «ця функція є самостійною й відмежованою від основоположних (загальнопроцесуальних, наскрізних) функцій обвинувачення, захисту і судового розгляду, виконується лише в досудовій стадії процесу та вичерпується нею; характеризується чіткою спрямованістю, специфічним призначенням; загалом містить специфічні повноваження слідчого й повністю залежить від такого системного елементу, як завдання органів досудового слідства, адже в законі зазначено, що слідчий відповідальний лише за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій (ч. 1 ст. 40 КПК України), тобто не за обвинувачення, захист, вирішення справи, а виключно за всебічне, повне та неупереджене розслідування всіх обставин злочину» [10, с. 144].

Вважаємо, що більш обґрунтованою є думка тих авторів, які говорять про виконання слідчим кримінальної процесуальної функції розслідування кримінальних правопорушень.

Щодо поняття статусу, то воно має таке значення: «статус – правове становище, певний стан чогось» [11, с. 402]. Важливим є таке доповнення, яке дасть змогу краще зрозуміти це поняття: «етимологічно воно походить із латини й означає правове становище осіб або організацій, установ тощо; становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі; встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їхніх прав і обов'язків» [12, с. 565]. Отже, поняття статусу означає становище особи або предмета, а становище характеризується особливістю взаємодії з іншими елементами цієї ж системи (речі або особи), особливість же взаємодії визначається з огляду на встановлені правила поведінки, традиції, норми, тому під поняттям статусу можна розуміти, зокрема, регламентовану особливість взаємодії об'єкта з оточуючим середовищем, в тому числі з іншими елементами регламентованої системи правовідносин. Так, слідчий – це перш за все фізична особа, яка (як ми вже зазначили, є службовою особою) у робочий час перебирає на себе функції відповідного органу, в якому працює (відповідні функції, регламентовані законодавством), і реалізує їх у середовищі шляхом взаємодії з іншими елементами (в цьому разі – учасниками кримінального провадження або іншими фізичними, юридичними особами), регламентованої системи правовідносин (кримінальне процесуальне право). Важливими компонентами статусу є взаємодія з іншими елементами (суб'єктами), регламентованість такої взаємодії).

Щодо поняття «процесуальний», то воно пов'язано з особливістю регламентації відповідних норм. Так, регламентація відбувається у межах дії КПК і рамках діяльності кримінально-процесуальних правовідносин. Важливим є те, що слідчий є суб'єктом кримінального провадження, більш того, уповноваженим суб'єктом, отже, його діяльність має відповідати завданням кримінального провадження, більш того, як уповноважений суб'єкт він має нести відповідальність, якщо його процесуальна діяльність не відповідатиме встановленим вимогам. Зокрема, передбачена кримінальна відповідальність за умисну діяльність, яка прямо порушує певні, встановлені завдання кримінального провадження. Так, ст. 2 КПК передбачає такі завдання кримінального провадження, як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності за ступенем своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, а для кожного учасника кримінального провадження має бути застосована належна правова процедура [4]. Так, ч. 1 ст. 372 КК України (притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності) передбачає кримінальну відповідальність за «притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою» [13], що явно корелюється з таким завданням кримінального провадження: «щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений». Частина 1 ст. 374 КК України (порушення права на захист) передбачає кримінальну відповідальність за «недопущення чи ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого на захист, вчинене слідчим, дізнавачем, прокурором або суддею» [5], що явно корелюється з таким завданням кримінального провадження: «щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура».

Отже, з вищезазначеного можна дійти висновку, що процесуальний статус слідчого – це регламентована КПК діяльність слідчого щодо виконання покладених на нього функцій відповідного

органу досудового розслідування через реалізацію закріплених у КПК повноважень, які визначають його місце в системі суб'єктів кримінального процесу задля виконання завдань кримінального провадження.

Варто виділити такі складові частини поняття процесуального статусу:

- функція (діяльність, обов'язок, призначення) [13, с. 138] – спрямованість діяльності слідчого, яка здебільшого визначається через орган досудового розслідування, у якому він працює;
- завдання кримінального провадження, яких у своїй діяльності має дотримуватися і які за можливості повинен реалізувати слідчий;
- повноваження, якими наділений слідчий для реалізації покладених на нього функцій (функцій) і завдань кримінального провадження, відповідні повноваження закріплені у ч. 2 ст. 40 КПК;
- компетенція, яка визначає межу поширення повноважень слідчого; варто виділити два види компетенції слідчого, такі як загальна і спеціальна; загальна компетенція слідчого визначається наявністю повноважень слідчого щодо розслідування кримінальних правопорушень, що залежить від підслідності цих кримінальних проваджень відповідному органу досудового розслідування; спеціальна компетенція слідчого визначається наявністю повноважень слідчого у конкретному кримінальному провадженні залежно від наявності розпорядження керівника органу досудового розслідування щодо визначення цього слідчого таким, що розслідує конкретне кримінальне провадження;
- зв'язок з іншими суб'єктами, який характеризується двома складовими частинами, а саме процесуальною самостійністю (особливості взаємодії слідчого з іншими суб'єктами кримінального процесу щодо можливості реалізації його повноважень і (або) покладених на нього завдань, в тому числі завдань кримінального провадження) і процесуальною незалежністю (передбачена законодавством і практично реалізована можливість слідчого уникати або протидіяти впливу, який спрямований на недопущення реалізації слідчим його повноважень і (або) покладених на нього завдань, зокрема завдань кримінального провадження) [14, с. 581–582];
- відповідальність слідчого, яка передбачена законом (від дисциплінарної до кримінальної).

Висновки. Підсумовуючи, зазначаємо, що процесуальний статус слідчого – це регламентована КПК діяльність слідчого щодо виконання покладених на нього функцій відповідного органу досудового розслідування через реалізацію закріплених у КПК повноважень, які визначають його місце в системі суб'єктів кримінального процесу, задля виконання завдань кримінального провадження. Складовими елементами процесуального статусу є функції, які виконує слідчий під час здійснення покладених на нього повноважень; завдання кримінального провадження; повноваження слідчого, які закріплені у відповідних нормах КПК; компетенція (загальна й спеціальна), яка визначається правилами підслідності відповідного органу досудового розслідування, у якому він працює; зв'язок з іншими суб'єктами кримінального провадження (процесуальна самостійність і незалежність слідчого), передбачена законом відповідальність слідчого.

Sydorchuk V., Stoianov N. The concept of procedural status of the investigator, its components

The article mentions the important place of the investigator in the criminal process of Ukraine. Its role in the process of proving, and in general the implementation of the tasks of criminal proceedings is assessed. It is noted that it is necessary to study the meaning of the concept of procedural status of the investigator, as primary, and one that will allow a more thorough study of the position of the investigator in criminal proceedings, and as a consequence a better understanding of its place.

To get acquainted with the concept of the procedural status of the investigator, the definitions of this concept available in the literature were studied, and the author also gave his own definition, which was published earlier, however, further study of the concept of procedural status of the investigator begins with the definition of each element of this concept. The author separately got acquainted with the concept of investigator, separately assessed the concept of status and defined the concept of procedural. In the process of analysis of the relevant concepts, their main features were identified and eventually suggested a new concept of procedural status of the investigator, which includes the following features: regulation of the relevant activities of the investigator is based on the Criminal Procedure Code; it is performed by the investigator to perform the functions assigned to him by the relevant body of pre-trial investigation, through the implementation of the powers enshrined in the Criminal Procedure Code; it is these powers that determine its place in the system of subjects of criminal proceedings; the activities of the investigator are carried out in order to perform the tasks of criminal proceedings.

The constituent elements of the procedural status were also identified: the functions performed by the investigator during the exercise of his powers; tasks of criminal proceedings; powers of the investigator, which are enshrined in the relevant provisions of the Criminal Procedure Code; competence (general

and special), which is determined by the rules of jurisdiction of the relevant body of pre-trial investigation in which he works; connection with other subjects of criminal proceedings (procedural autonomy and independence of the investigator), the responsibility of the investigator provided by law.

Key words: investigator, functions of investigator, procedural status, components of procedural status.

Література:

1. Лисецький О.О. Слідчий як суб'єкт кримінального провадження : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Київ, 2018. 244 с.
2. Антонюк А.Б., Мазурець О.О. Визначення процесуального статусу слідчого у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 270–273.
3. Сидорчук В.В. Поняття та види правового статусу слідчого. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 3. С. 140–142.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 17 березня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.04.2021).
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2000 р. № 2341 III. Дата оновлення: 28 березня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n89> (дата звернення: 20.04.2021).
6. Аленін Ю.П. Ще раз до питання про самостійність і незалежність слідчого. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 44. С. 160–164.
7. Рогатюк І.В. Обвинувачення у кримінальному процесі України : монографія. Київ, 2007. 160 с.
8. Чепурний О.О. Кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Київ, 2005. 16 с.
9. Лощихін О.М. Функції сучасної держави: нарис юридичної теорії : монографія. Київ, 2013. 228 с.
10. Рева А.В. Функції слідчого у кримінальному провадженні: теоретико-правовий аналіз. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 139–146. URL: <http://www.chasopysnaru.gov.ua/chasopys/ua/pdf/1-2014/139-reva.pdf> (дата звернення: 20.04.2021).
11. Етимологічний словник української мови. Т. 5. Київ, 2006. 704 с.
12. Мельничук О.С. Словник іншомовних слів. Київ, 1974. 572 с.
13. Етимологічний словник української мови. Т. 6. Київ, 2012. 568 с.
14. Сидорчук В.В. Співвідношення понять процесуальної самостійності і незалежності слідчого. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 579–582. URL: <http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/1-1.pdf> (дата звернення: 20.04.2021).